

STRUKTURA PRIHODA JAVNIH USTANOVA ZA UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

REVENUE STRUCTURE OF PUBLIC INSTITUTIONS FOR THE MANAGEMENT OF PROTECTED AREAS IN REPUBLIC OF CROATIA

Matija BAKARIĆ^{1*}, Matija LANDEKIĆ¹, Mario ŠPORČIĆ¹

SAŽETAK

Zaštićena područja imaju za cilj očuvanje bioraznolikosti, razvoj područja na kojemu se nalaze te kontinuirano financiranje javnih ustanova osnovanih za njihovo upravljanje. Održivo financiranje ima temelj u međunarodnim i nacionalnim financijskim mehanizmima, te u koncesijama i drugim naknadama koje čine vlastite prihode javnih ustanova. Financijsko poslovanje javnih ustanova, neovisno o kategoriji osnivača, propisano je zakonima i pravilnicima na nacionalnoj razini. Pregledom dostavljenih izvješća za poslovnu 2019. godinu uočavaju se obilježja financiranja pojedinih javnih ustanova te njihova usmjerenost prema izvorima novca za njihov razvoj.

Polučeni rezultati strukture prihoda javnih ustanova na temelju razmatranja javno dostupnih financijskih obrazaca, ukazuju na potrebu privlačenja projektnih financijskih sredstava, posebice kod javnih ustanova na županijskoj/ lokalnoj razini, kako bi se parkovni sustav intenzivno razvijao i unaprjeđivao. Drugi najzastupljeniji izvor prihoda u zaštićenim područjima predstavljaju sredstva iz proračuna države ili županije u ovisnosti o osnivaču, te su dostatna za osnovno funkcioniranje javne ustanove i plaće zaposlenika.

KLJUČNE RIJEČI: zaštićena područja, prihodi, razina upravljanja, projekti, proračun

1. UVOD INTRODUCTION

Ključna posebnost zaštićenih područja u Republici Hrvatskoj je njihova biološka i krajobrazna raznolikost, uz mogućnost doživljavanja prostora u turističkom, edukativnom i rekreacijskom smislu (Martinić 2021). Sva tri navedena oblika posjećivanja provode se u organizaciji i pod nadzorom javnih ustanova koje njime upravljaju ili daju pojedine aktivnosti vanjskom izvoditelju. Martinić 2021. ističe posebnu važnost edukacije za očuvanje prirodne i druge vrijednosti u zaštićenim područjima, ali i izvan posebno zaštićenih područja, kao ključa opstanka prirodne i drugih vrijednosti za buduće generacije.

Sa današnjeg gledišta pojedinca, sustavi zaštićenih područja u globalnom kontekstu imaju za cilj očuvanje globalne, a posljedično tomu i nacionalne bioraznolikosti. U lokalnom kontekstu jedna od primarnih zadaća je razvoj ruralnih područja u kojima se najčešće nalaze, i sve to uz održivo financiranje javnih ustanova osnovanih za njihovo funkcioniranje.

Perspektiva kontinuiranog financiranja parkovnog sustava polazi od pretpostavke da koncept upravljanja mora biti oslonjen na jasne financijske mehanizme i diverzificirane novčane izvore, kao što su transferi javnih proračuna, koncesijske i druge naknade, vlastiti prihodi parkovnih uprava i dr. Pritom se svi prihodi od naknada u parkovnom sustavu

¹ doc. dr. sc. Matija Bakarić, izv. prof. dr. sc. Matija Landekić, prof. dr. sc. Mario Šporčić, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet šumarstva i drvne tehnologije, Zavod za šumarske tehnike i tehnologije, Svetošimunska 23, 10000 Zagreb, e-mail: mbakarić@sumfak.unizg.hr, mlandekić@sumfak.unizg.hr, msporčić@sumfak.unizg.hr

*autor za korespondenciju - corresponding author

moraju striktno reinvestirati u očuvanje, održavanje i razvoj sustava (Martinić, 2015). Značajnom razvoju uz financijsku stabilnost pridonosi velik broj u tijeku, kao i ostvarenih projekata, ponajprije iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova na temeljima europske kohezijske politike kao što su izgradnja posjetiteljskih centara i uređenje atrakcija u zaštićenim područjima. Velik dio javnih ustanova je apliciralo na poziv tadašnjeg Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije na poziv pod nazivom Promicanje održivog korištenja prirodne baštine u nacionalnim parkovima i parkovima prirode, za prijavu projekta u okviru Operativnog programa Konkurentnost i kohezija za razdoblje 2014.–2020. Opći cilj projekta bio je održivo korištenje odredišta prirodne baštine te doprinos održivom društveno-gospodarskom razvoju na lokalnoj/regionalnoj razini, dok je specifični cilj povećanje privlačnosti i obrazovnog kapaciteta te uspostava boljeg upravljanja posjetiteljima. Kao realizirani primjeri, ovdje se mogu navesti posjetiteljski centar „Poklon“ u parku prirode Učka, Staza kroz krošnje Zelenjak kojom upravlja javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Krapinsko-zagorske županije te vidikovac „Nebeska šetnica-Skywalk“ kojom upravlja park prirode Biokovo. Prema Martiniću 2015. nužno je na stručnim osnovama i s ministarske razine odrediti prag financijske održivosti sustava zaštićenih područja, pri čemu treba uzeti u obzir ne samo njihove izravne i neizravne tržišne vrijednosti, već i netržišne i neuporabne koristi, dobrobiti i usluge.

Javna ustanova u Hrvatskoj osniva se prema Zakonu o ustanovama (NN 127/19) za trajno obavljanje djelatnosti od javnog interesa te stječe svojstvo pravne osobe upisom u sudski registar. Ustanova obavlja djelatnost radi koje je osnovana pod uvjetima i na način određen zakonom, na zakonu utemeljenom propisu, aktom o osnivanju, statutom i drugim općim aktom ustanove te sukladno suvremenim znanstvenim postignućima i pravilima struke (Zakon o ustanovama NN 127/19).

Zaštićenim područjima, prema Zakonu o zaštiti prirode (NN 127/19) upravljaju javne ustanove za upravljanje zaštićenim područjima. Osnova njihova djelovanja je: zaštita, održavanje i promicanje zaštićenog područja u cilju zaštite i očuvanja izvornosti prirode, osiguranje neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara, nadziranje provođenja uvjeta i mjera zaštite prirode na zaštićenom području kojim upravljaju te sudjelovanje u prikupljanju podataka u svrhu praćenja očuvanosti prirode.

Trenutno u Republici Hrvatskoj u segmentu zaštite prirode djeluje 19 javnih ustanova na državnoj, 21 javna ustanova na županijskoj te 5 javnih ustanova na lokalnoj razini (www.haop.hr). Ovdje valja napomenuti kako je početkom 2021. godine osnovan još jedan Park prirode u Republici Hrvatskoj „Dinara“, koji nije obuhvaćen istraživanjem u ovom

članku jer nije osnovana javna ustanova za upravljanje koju prema članku 130. Zakona o zaštiti prirode (NN 127/19) mora osnovati Vlada Republike Hrvatske u roku od jedne godine.

2. CILJ I METODA ISTRAŽIVANJA GOALS AND METHODS OF RESEARCH

Cilj ovoga rada je analiza prihodovnih podataka obrasca o izvještaju proračuna, proračunskih i izvanproračunskih korisnika. Za ostvarenje postavljenog cilja potrebno je obaviti sljedeće zadatke:

- Analizirati obrasce izvještaja proračuna, proračunskih i izvanproračunskih korisnika;
- Utvrditi prihodovne skupine s obzirom na razinu osnivača javne ustanove za upravljanje zaštićenim područjem;
- Utvrditi mogućnosti i perspektive boljeg korištenja projektnih sredstava za intenzivniji razvoj parkovnih sustava u Republici Hrvatskoj.

Rezultati rada predstavljat će osnovu za objektivno sagledavanje prilika, kako bi se bolje i svrsishodnije iskorištavala financijska sredstva, a posebice sva ona koja ne pripadaju prihodima iz nadležnog proračuna. Dobiveni rezultati identificirat će ključne probleme jednolikog razvoja parkovnog sustava s gledišta stjecanja financijskih sredstava u ovisnosti o osnivaču, i kao takvi predstavljat će pregled za ponajprije stručnjake koji rade u zaštiti prirode za popravljanje trenutnog stanja i moguće bolje iskorištavanje prilika.

Istraživanje je provedeno na javnim ustanovama u Republici Hrvatskoj koje upravljaju zaštićenim područjima. Obuhvaćeno je svih 19 ustanova koje upravljaju dobrima od državnog interesa (nacionalnim parkovima i parkovima prirode), 21 ustanova za upravljanje županijskim zaštićenim vrijednostima te 5 lokalnih javnih ustanova.

Podaci o prihodima zaštićenih područja preuzeti su iz javno dostupnih izvještaja o prihodima i rashodima, primicima i izdacima (Obrazac PR-RAS VP 151), za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2019. godine. Navedeni obrazac javne ustanove su obvezne sastaviti uz još Izvještaj o rashodima prema funkcijskoj klasifikaciji, Bilancu, Izvještaj o promjenama u vrijednosti i obujmu imovine i obveza, Izvještaj o obvezama i Bilješke koji nisu predmet ovog istraživanja. Financijski izvještaji predaju se instituciji ovlaštenoj za obradu podataka koja je trenutno u Republici Hrvatskoj Financijska agencija (FINA) i Državnome uredu za reviziju do konca siječnja tekuće godine za prethodnu godinu.

Javne ustanove obvezne su kod vođenja poslovnih knjiga i sastavljanja financijskih izvještaja primjenjivati proračunsko računovodstvo propisano odredbama Zakona o pro-

Tablica 1. Prihodovne skupine prema obrascu PR-RAS VP 151**Table 1** Revenue groups according to the PR-RAS form VP 151

Pomoći iz inozemstva i od subjekata unutar proračuna <i>Assistance from abroad and from entities within the budget</i>	Tekuće pomoći od institucija i tijela EU <i>Ongoing assistance from EU institutions and bodies</i>
	Kapitalne pomoći od institucija i tijela EU <i>Capital assistance from EU institutions and bodies</i>
	Tekućeg prijenosa između proračunskih korisnika istog proračuna <i>Current transfer between budget users same budget</i>
Prihodi od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima i naknadama <i>Revenues from administrative and administrative fees, fees under special regulations and fees</i>	Prihodi od ulaznica <i>Ticket revenue</i>
	Prihoda s naslova osiguranja, refundacija štete i totalne štete <i>Insurance income, damages and total damages</i>
Prihodi od prodaje proizvoda i robe te pruženih usluga i prihodi od donacija <i>Revenues from sales of products and goods and services provided and revenues from donations</i>	Prihodi od prodaje suvenira <i>Revenues from the sale of souvenirs</i>
	Prihodi od vodiča <i>Revenue from guides</i>
	Prihodi od zakupa plovila <i>Proceeds from the charter of the vessel</i>
	Prihodi od zakupa prostora i opreme <i>Income from lease of space and equipment</i>
	Prihodi od koncesija ¹ <i>Revenue from concessions</i>
	Prihodi od zakupa autobusa <i>Revenues from bus rental</i>
	Prihodi od ugostiteljstva <i>Revenues from catering</i>
	Prihodi od radionica <i>Revenue from workshops</i>
	Prihod od prodaje drvnih sortimenata <i>Revenue from the sale of wood assortments</i>
	Prihod od ribolovnih dozvola <i>Revenue from fishing licenses</i>
	Prihodi iz nadležnog proračuna <i>Revenues from the competent budget</i>
	Prihod za plaće, doprinose, te ostale rashode za zaposlene <i>Revenue for salaries, contributions, and other expenses for employees</i>
Ostali prihodi <i>Other income</i>	Prihodi od sudskih presuda, povrata trošarina i ostalih pristojbi <i>Revenues from court rulings, refunds of excise duties and other fees</i>

računu (NN 87/08, 136/12 i 15/15), Pravilnika o proračunskom računovodstvu i Računskom planu (NN 124/14, 115/15, 87/16 i 3/18) i Pravilnika o financijskom izvještavanju u proračunskom računovodstvu (NN 3/15, 93/15, 135/15, 2/17, 28/17 i 112/18).

Razrada obrasca PR-RAS VP 151 napravljena je prema Izvješću o obavljenoj financijskoj reviziji Javnih ustanova koje upravljaju Nacionalnim parkovima i Parkovima prirode izrađenom od Državnog ureda za reviziju Republike Hrvatske. Ured obavlja reviziju na način i prema postupcima utvrđenim Zakonom o Državnom uredu za reviziju (NN 25/19), Okvirom revizijskih standarda Međunarodne or-

ganizacije vrhovnih revizijskih institucija (INTOSAI) (NN 31/19) i Kodeksom profesionalne etike državnih revizora. Promatrani podaci iz navedenog obrasca spadaju u prihodovne skupine prikazane u (tablici 1).

Za obradu materijala navedenih obrazaca odabrana je 2019. godina kao referentna. Navedena godina predstavlja posljednju godinu prije pojave pandemije uzrokovane virusom COVID-19. Uslijed COVID-19 pandemije i epidemioloških preporuka koje uključuju ponajprije fizičko, ali i socijalno distanciranje, turizam u svim tipovima destinacija je u fazi stagnacije ili pada. Isto se događa i u destinacijama zaštićenih prirodnih područja koja u biti predstavljaju pro-

¹ Sukladno članku 186. Zakona o Zaštiti prirode (NN 127/19) naknada za koncesiju koju daje Ministarstvo plaća se u korist državnog proračuna, a naknada za koncesiju koju daje nadležno tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave uplaćuje se u korist proračuna te jedinice. Sredstva ostvarena od naknada za koncesijska odobrenja, sukladno članku 192. Zakona o zaštiti prirode (NN 127/19) prihod su javne ustanove koja upravlja zaštićenim područjem na kojem je izdano koncesijsko odobrenje i namijenjena su zaštiti prirode.

stor za boravak u zdravom okolišu sa smanjenom socijalnom interakcijom. No zbog ograničenog kretanja kako stranih, tako i domaćih turista i posjetitelja, ovaj potencijal zaštićenih područja ne može se ostvariti (Marković Vukadin i dr. 2020). Prema mišljenju autora ovoga članka svaka iduća godina uslijed pandemijskih okolnosti daje nerealnu prihodovnu stranu, te je stoga odabrana 2019. godina za promatranje tijekom prihoda javnih ustanova. Također ovdje valja napomenuti kako prihodovnu stranu javnih ustanova značajno čine višegodišnji projekti financirani iz Eurpske unije i domaćeg Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, te su sredstva doznačivana pojedinim ustanovama u ovisnosti o dinamici provođenja radova na projektu.

3. REZULTATI I RASPRAVA RESULTS AND DISCUSSION

Javne ustanove ostvaruju financijska sredstva kroz prihod iz državnog proračuna, vlastitih prihoda, pomoći međunarodnih organizacija te institucija i tijela Europske unije, kao i drugih prihoda (imovine, donacije). Ukupni prihodi svih analiziranih javnih ustanova ostvareni su iznosu od 115.909.384,63 € s raspodjelom prema osnivaču prikazano u (tablici 2).

Iznosi za ustanove na lokalnoj razini prikazani su u ukupnom iznosu bez prikazane raspodjele po kategorijama prihoda zbog različitih kategorija ulaznih financija, što je posljedica mogućnosti registracije kao neprofitne organizacije, što su iskoristile dvije javne ustanove.

Pomake je učinilo tadašnje nadležno Ministarstvo koje je 2017. godine donijelo Pravilnik o mjerilima i načinu korištenja donacija i vlastitih prihoda nacionalnih parkova i parkova prirode (NN 65/17). Navedeni pravilnik propisuje obvezu da javne ustanove prihode od naplate ulaznica uplaćuju u visini od 3,0 % u državni proračun na izdvojeni izvor

sredstava pod nazivom Zajednička sredstva parkova Hrvatske, dok preostalih 97 % ostvarenih prihoda ostaje javnoj ustanovi za rashode osnovne djelatnosti. Na ovaj način je u 2019. godini u zajednička sredstva parkova Hrvatske uplaćen iznos od oko 1.725.000,00 € ili 13 milijuna kuna koji nije beznačajan za ostala zaštićena područja koja nemaju reguliranu naplatu ulaza zbog raznih čimbenika koji onemogućavaju takav način korištenja područja.

3.1. Struktura i obilježja prihoda nacionalnih parkova u 2019. godini – *Structure and characteristics of national parks revenues in year 2019*

Javne ustanove za upravljanje nacionalnim parkom Uredbom osniva Vlada Republike Hrvatske te su iste pod nadležnosti resornog ministarstva. U (tablici 3) jasno se uočava kako u prihodima svih nacionalnih parkova osim NP Risnjak najveći udjel imaju vlastiti prihodi koji su evidentirani u okviru prihoda od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima i naknadama te prihodi od prodaje proizvoda i robe te pruženih usluga.

Iznosi dobiveni od svih vrsta pristojbi u nacionalnim parkovima potječu od uredenog sustava posjećivanja i naplate ulaza, što omogućuje intenzivan razvoj korištenjem tih sredstava koja se mogu upotrijebiti za zapošljavanje sezonskih djelatnika te nabavu opreme potrebne za provođenje svih aktivnosti zbog kojih je područje i zaštićeno. Prikazana sredstva u navedenoj kategoriji itekako potiču pozitivan rezultat u kategoriji prihodi od prodaje proizvoda i roba te pruženih usluga i prihodi od donacija kroz provođenje sastavnih elemenata u toj skupini prikazanih u tablici 1. Ovdje svakako treba navesti element prihoda od koncesija kroz koje posluju pravne i fizičke osobe koje se bave raznim djelatnostima u zaštićenim područjima. Naime, zaštićeno područje je generator gospodarskog razvoja regija u kojima se nalazi, te zasigurno ima veliki utjecaj na poduzetničku klimu.

Tablica 2. Ukupni prihodi javnih ustanova u 2019. godini

Table 2 Total revenues of public institutions in year 2019

Osnivač javne ustanove <i>Founder of public institution</i>	Pomoći iz inozemstva i od subjekata unutar proračuna <i>Assistance from abroad and from entities within the budget</i> (€)	Prihodi od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima i naknadama <i>Revenues from administrative and administrative fees, fees under special regulations and fees</i> (€)	Prihodi od prodaje proizvoda i robe te pruženih usluga i prihodi od donacija <i>Revenues from sales of products and goods and services provided and revenues from donations</i> (€)	Prihodi iz nadležnog proračuna <i>Revenues from the competent budget</i> (€)	Ostali prihodi <i>Other income</i> (€)	Ukupni prihodi <i>Total income</i> (€)
Država <i>State</i>	12.826.934,62	57.596.307,87	30.074.516,64	5.266.170,12	964.687,65	106.728.616,90
Županija <i>County</i>	2.420.408,94	127.105,45	122.508,86	6.332.769,83	177.974,65	9.180.767,73
Lokalna <i>Local</i>	–	–	–	–	–	3.465.532,16

Tablica 3. Pregled prihoda nacionalnih parkova za 2019. godinu**Table 3** Review of revenues of national parks for year 2019

Nacionalni park <i>National park</i>	Pomoći iz inozemstva i od subjekata unutar proračuna <i>Assistance from abroad and from entities within the budget (€)</i>	Prihodi od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima i naknadama <i>Revenues from administrative and administrative fees, fees under special regulations and fees (€)</i>	Prihodi od prodaje proizvoda i robe te pruženih usluga i prihodi od donacija <i>Revenues from sales of products and goods and services provided and revenues from donations (€)</i>	Prihodi iz nadležnog proračuna <i>Revenues from the competent budget (€)</i>	Ostali prihodi <i>Other income (€)</i>	Ukupni prihodi <i>Total income (€)</i>	Omjeri ukupnih prihoda <i>Revenues of total income (%)</i>
Sjeverni Velebit	72.264,65	105.057,54	63.852,28	395.128,28	407,33	636.710,07	0,69
Paklenica	394.134,32	673.260,3	284.120,78	264.271,02	181,96	1.615.968,41	1,75
Mljet	785.793,48	1.948.602,43	124.682,73	264.092,11	7.624,13	3.130.794,88	3,40
Krka	2.047.150,57	19.165.635,15	483.466,45	0,00	279.477,74	21.975.729,91	23,85
Plitvička jezera	7.065,23	30.065.177,38	22.890.211,16	0,0	620.984,40	53.583.438,18	58,14
Risnjak	403.214,41	83.811,80	375.776,89	367.520,47	1,46	1.230.325,04	1,33
Brijuni	486.379,99	2.733.577,15	5.047.865,55	265.445,62	16.258,15	8.549.526,45	9,28
Kornati	95.738,27	1.043.410,18	10.828,72	286.982,02	490,41	1.437.449,60	1,56

Kategorija pomoći iz inozemstva i od subjekata unutar proračuna je u većini nacionalnih parkova u financijskom smislu slabije zastupljena, osim kod pojedinih koji provode kapitalne projekte kao što je NP Krka, koja je imala povećanu dinamiku radova na projektu „Nepoznata Krka-skrivena blaga srednjeg i gornjeg dijela rijeke Krke“ kojemu je jedan od ciljeva rasterećenje glavnih ulaza u park, uz mogućnost povećanja kroz vrijeme prihoda u kategoriji administrativnih pristojbi.

3.2. Struktura i obilježja prihoda parkova prirode u 2019. godini – *Structure and characteristics of nature parks revenues in year 2019*

Javne ustanove za upravljanje parkom prirode također Uredbom osniva Vlada Republike Hrvatske na čelu s Premijerom, te su one pod nadležnosti resornog ministarstva. Financijski znatniji prihodi većine javnih ustanova koje upravljaju parkovima prirode su prihodi iz proračuna za financiranje redovite djelatnosti (tablica 4).

Tablica 4. Pregled prihoda parkova prirode za 2019. godinu**Table 4** Review of revenues of nature parks for year 2019

Park prirode <i>Nature park</i>	Pomoći iz inozemstva i od subjekata unutar proračuna <i>Assistance from abroad and from entities within the budget (€)</i>	Prihodi od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima i naknadama <i>Revenues from administrative and administrative fees, fees under special regulations and fees (€)</i>	Prihodi od prodaje proizvoda i robe te pruženih usluga i prihodi od donacija <i>Revenues from sales of products and goods and services provided and revenues from donations (€)</i>	Prihodi iz nadležnog proračuna <i>Revenues from the competent budget (€)</i>	Ostali prihodi <i>Other income (€)</i>	Ukupni prihodi <i>Total income (€)</i>	Omjeri ukupnih prihoda <i>Revenues of total income (%)</i>
Učka	1.480.759,17	360,34	40.563,14	330.447,54	566,73	1.852.696,93	12,71
Telašćica	197.741,71	728.367,59	32.700,46	278.038,59	37,71	1.239.267,44	8,50
Žumberak-Samoborsko gorje	247.009,22	557,44	8.076,05	331.504,81	7.786,58	594.934,10	4,10
Medvednica	648.266,24	34.236,25	57.526,31	379.249,19	153,96	1.119.431,95	7,68
Papuk	2.337.575,42	67.410,84	58.776,83	330.165,77	3.434,07	2.797.362,93	19,20
Kopački rit	490.263,85	22.350,65	302.198,02	343.612,85	17.824,01	1.176.249,39	8,07
Velebit	222.806,42	60.166,70	34.984,54	300.097,55	463,07	618.518,28	4,24
Lastovsko otočje	294.096,22	411.192,91	73.047,05	212.684,05	251,64	991.271,88	6,80
Biokovo	1.192.828,85	290.518,28	5.328,95	173.075,19	113,61	1.661.864,89	11,40
Vransko jezero	1.069.362,67	74.150,64	66.353,31	341.881,08	5.966,42	1.557.714,12	10,70
Lonjsko polje	354.483,91	88.464,26	114.157,41	401.973,99	2.664,28	961.743,84	6,60

Prihodi od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima i naknadama imaju znatno manji udio nego u prethodnoj kategoriji zaštićenog područja, što ukazuje na bitno smanjene prihode od naplate ulaza. Znatnije prihode od ulaznica (tablica 4) ostvaruju zaštićena područja koja karakteriziraju vodena staništa, što ukazuje na organizaciju nekoliko ulaza na kojima se vrlo lako vrši naplata.

Financijska kategorija pomoći iz inozemstva i od subjekata unutar proračuna u ovoj razini zaštite prirode ima sve veće značenje u sredstvima za razvoj ovih područja. Mnogi parkovi prirode provode razne projekte, čije su ključne sastavnice aktivnosti poboljšanja posjetiteljskog kapaciteta u svrhu održivog upravljanja zaštićenim područjem te promicanje održivog korištenja prirodne baštine.

Prihode od prodaje proizvoda i robe te pruženih usluga i prihode od donacija čine, između ostalih prikazanih u tablici 1 i ribolovne dozvole koje u primjeru PP Kopački rit (tablica 4) imaju iznos od okvirno 10 % ukupnog prihoda u ovoj kategoriji financiranja, što u korelaciji sa prethodno navedenom kategorijom koja uključuje poboljšanje posjetiteljskih kapaciteta ukazuje na velik potencijal razvoja ovakvih zaštićenih područja.

3.2. Struktura i obilježja prihoda županijskih i lokalnih ustanova za upravljanje zaštićenim područjima u 2019. godini – *Revenue structure and characteristics of county institutions for the management of protected areas in year 2019*

Javne ustanove za upravljanje zaštićenim područjima na području određene županije osniva županijska skupština,

Tablica 5. Pregled prihoda županijskih javnih ustanova za 2019. godinu
Table 5 Review of revenues of county public institutions for year 2019

Javna ustanova (županija) <i>Public institution (county)</i>	Pomoći iz inozemstva i od subjekata unutar proračuna <i>Assistance from abroad and from entities within the budget (€)</i>	Prihodi od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima i naknadama <i>Revenues from administrative and administrative fees, fees under special regulations and fees (€)</i>	Prihodi od prodaje proizvoda i robe te pruženih usluga i prihodi od donacija <i>Revenues from sales of products and goods and services provided and revenues from donations (€)</i>	Prihodi iz nadležnog proračuna <i>Revenues from the competent budget (€)</i>	Ostali prihodi <i>Other income (€)</i>	Ukupni prihodi <i>Total income (€)</i>	Omjeri ukupnih prihoda <i>Revenues of total income (%)</i>
Bjelovarsko-bilogorska	3.088,73	0,00	245,54	124.310,17	48,05	127.692,48	3,68
Brodsko-posavska	2.279,25	3.278,25	0,00	122.387,15	0,00	127.944,65	3,69
Dubrovačko-neretvanska	72.983,61	19.009,09	419,80	350.450,99	0,40	442.863,89	12,78
Grad Zagreb	0,00	7.582,45	84.853,54	1.735.940,54	3,85	1.828.380,38	52,76
Istarska županija	65.381,51	628,58	2.171,35	268.439,98	33.522,07	370.143,47	10,68
Karlovačka županija	55.924,08	0,00	487,09	138.563,01	0,00	194.974,19	5,63
Koprivničko-križevačka	46.071,14	0,00	0,00	101.544,63	1,99	147.617,76	4,26
Krapinsko-zagorska	91.491,83	–	–	239.352,08	–	330.843,91	9,55
Ličko-senjska	–	–	–	–	–	–	–
Međimurska	302.025,2	0,0	9.102,93	210.242,88	725,60	581.860,50	16,79
Osječko-baranjska	83.884,53	0,00	0,0	269.930,32	0,0	353.814,8	10,21
Požeško-slavonska	17.552,86	0,00	265,45	107.500,96	0,0	125.319,2	3,62
Primorsko-goranska	–	–	–	–	–	–	–
Sisačko-moslavačka	17.300,29	0,00	0,00	182.565,13	0,00	199.865,42	5,77
Splitsko-dalmatinska	820.175,33	4.495,45	0,00	559.178,58	132.836,42	1.516.685,79	43,76
Šibensko-kninska	228.088,92	62.884,46	1.207,78	814.130,60	9.249,59	1.115.561,35	32,19
Varaždinska	81.596,5	0,00	79,63	154.654,06	1.568,52	237.898,73	6,86
Virovitičko-podravska	470.284,96	43,13	4.093,70	256.851,68	15,66	731.289,14	21,10
Vukovarsko-srijemska	–	–	–	–	–	–	–
Zadarska	0,00	29.184,0	19.436,06	228.315,61	0,00	276.935,70	7,99
Zagrebačka	2.554,91	0,0	146,00	468.411,44	2,52	471.114,8	13,59

odnosno za lokalne javne ustanove jedinice lokalne samouprave.

Kategorija prihoda u financijskom izvješću, a koja uključuje pomoći iz inozemstva i od subjekata unutar proračuna za većinu ustanova osnovanih na županijskoj razini koje imaju iznose veće od 65.000,00 € u promatranoj godini, uključuje započeti višegodišnji projekt izrade plana upravljanja nekim područjima Ekološke mreže u cijeloj Hrvatskoj, a koji je posredstvom današnjeg Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja financiran iz EU sredstava. Kroz projekt su nadomještene nedostatna materijalna sredstva neophodna za terenski rad u obliku pokretnina u ovisnosti na kojem području se nalazi zaštićeno područje.

Ovdje valja kao pozitivan primjer navesti kapitalni projekt „Veze prirode“, koji je ukupne vrijednosti 2.533.000,00 € i u čijem portfelju sudjeluje pet ustanova. Cilj im je osigurati održivost očuvanja i obnove ciljnih vrsta na zaštićenim područjima Natura 2000: Sutla, Kupa, Nacionalni park Risnjak, Radensko polje i kanjon Kamačnik. Također kao pozitivan primjer je projekt *Enjoyheritage* koji je u sklopu programa suradnje *Interreg V-A Slovenija Hrvatska* sufinanciran iz sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj. Postoji još puno projekata u kojima su sudjelovale javne ustanove koje upravljaju zaštićenim područjima. Iz prethodna dva projekta vidi se primjenjivost projekata na sve

razine osnivača javne ustanove, te također i njihovo sudjelovanje na istom projektu. Ovakav pristup je nadogradnja na kvalitetno odrađen posao prilagođavanja nacionalnog legislativnog paketa pravnom nasljeđu europske unije.

Sljedeća kategorija prihoda pripada uglavnom naplati ulaznica u pojedina područja. Pogledom u tablicu 5 uočava se kako velik broj županijskih ustanova nema naplatu ulaznica u svoja zaštićena područja. Najčešća naplata se vrši za ulazak u špilje, geomorfološke rezervate, značajne krajobrazne i park šume. Ovakav trend će se zasigurno popravljati provedbom projekata od kojih mnogi kao cilj imaju uređenje poučnih staza i ostalih znamenitosti na kojima će se lakše kontrolirati ulazak i izlazak posjetitelja.

U daljnjem dijelu članka prikazane su javne ustanove osnovane na lokalnoj razini (tablica 6 i tablica 7) koje podliježu Uredbi o računovodstvu neprofitnih organizacija, te su im obrasci izmijenjeni u skladu s navedenom Uredbom, osim javnih ustanova Marjan i Pečinski park Grabovača koji predaju obrasce prema PR-RAS VP 151 (slika 1).

Na kraju obrade prihodovnog segmenta Javnih ustanova valja napomenuti u kratkim crticama i rashodovni segment pregledanih i razrađenih obrazaca, iako nije uključen u ciljeve ovoga rada. Rashodovna strana proizlazi iz plana upravljanja zaštićenim područjem i godišnjim programom, uz pretpostavku da podaci ponekad nisu usporedivi u pla-

Tablica 6. Pregled prihoda javnih ustanova osnovanih na lokalnoj razini za 2019. godinu

Table 6 Review of revenues of local public institutions for year 2019

Javna ustanova <i>Public institution</i>	Prihodi od prodaje roba i pružanja usluga <i>Revenues from sales of products and services provided</i> (€)	Prihodi od članarina i članskih doprinosa <i>Income from membership fees and membership contribution</i> (€)	Prihodi po posebnim propisima <i>Income according to special regulations</i> (€)	Prihodi od imovine <i>Income from property</i> (€)	Prihodi od donacija <i>Income from donations</i> (€)	Ostali prihodi <i>Other income</i> (€)	Prihodi od povezanih neprofitnih organizacija <i>Income from affiliated non-profit organization</i> (€)
Baraćeve špilje	115.736,15	0,00	0,00	0,00	247.815,25	3.222,65	0,00
Kamenjak	17.218,53	0,00	1.202.589,69	1.704,69	122.425,91	48.197,10	0,00
Lokrum	29.209,64	0,00	550,67	270.592,74	25.376,07	7.359,88	0,00

Tablica 7. Pregled prihoda javnih ustanova osnovanih na lokalnoj razini za 2019. godinu sa računovodstvom neprofitnih organizacija

Table 7 Review of revenues of local public institutions for year 2019 with accounting of non-profit organizations

Javna ustanova <i>Public institution</i>	Pomoći iz inozemstva i od subjekata unutar proračuna <i>Assistance from abroad and from entities within the budget</i> (€)	Prihodi od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima i naknadama <i>Revenues from administrative and administrative fees, fees under special regulations and fees</i> (€)	Prihodi od prodaje proizvoda i robe te pruženih usluga i prihodi od donacija <i>Revenues from sales of products and goods and services provided and revenues from donations</i> (€)	Prihodi iz nadležnog proračuna <i>Revenues from the competent budget</i> (€)	Ostali prihodi <i>Other income</i> (€)
Marjan	88.642,78	0,00	41.516,89	1.133.331,87	1,19
Pečinski park Grabovača	50.580,66	0,00	59.463,76	0,00	0,00

novima i programima, što je razumljivo pošto planovi predstavljaju dugoročno, a programi kratkoročno planiranje. Ovu financijsku kategoriju čine najviše rashodi za zaposlene i materijalni rashodi, potom rashodi za nabavu nefinancijske imovine (ulaganja u građevinske objekte kao što su centri za posjetitelje), prijevozna sredstva te postrojenja i oprema.

4. ZAKLJUČCI CONCLUSION

Ulogu i značenje zaštićenog područja treba promatrati kroz ispunjavanje ciljeva očuvanja prirode te kroz značajan doprinos održivom razvoju i jačanju gospodarstva lokalnih zajednica. Funkcioniranje razvijenih Javnih ustanova temelji se na apliciranju i provođenju nacionalnih i međunarodnih projekata. Za potpuno financijsko funkcioniranje Javnih ustanova posebice u segmentu apliciranja na projektna sredstva potrebni su parkovni ljudi (zaposlenici) kojih će biti dovoljno i koji imaju potrebna znanja i vještine za privlačenje i realizaciju projektnih sredstava. Javne ustanove koje uspješno provode svoje ciljeve imaju koncept koji se temelji na organizaciji i provođenju projekata za ostvarivanje poslovnih ciljeva, čime su ostvareni temelji za kontinuirani razvoj svih ciljeva zaštite. Razvoj i unaprjeđenje parkovnog sustava i zaštićenih područja u Republici Hrvatskoj uz usklađen legislativni okvir treba počivati na stabilnom financijskom poslovanju bez ovisnosti o državnom proračunu, već na velikom udjelu vlastitih sredstava ostvarenih od dopuštenih djelatnosti u pojedinoj kategoriji zaštite. Nakon razmatranja dostupnih financijskih izvješća mogu se iznijeti sljedeći zaključci:

- U strukturi prihoda javnih ustanova koje upravljaju nacionalnim parkovima značajan udjel imaju vlastiti prihodi ostvareni od prodaje ulaznica i suvenira te pružanja ugostiteljskih i hotelijerskih usluga;
- Prihode javnih ustanova parkova prirode čine prihodi iz nadležnog proračuna koji se upotrebljavaju za plaće zaposlenika i osnovno funkcioniranje ustanove;
- Segment financiranja kategorije pomoći iz inozemstva i od subjekata unutar proračuna ukazuje na izrazitu potrebu apliciranja uprava parkova prirode i županijskih javnih ustanova na projekte Europske unije i Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitosti, kako bi mogli pratiti trendove razvoja zaštite prirode i povećavati svoju konkurentnost sadržajima bogatijim zaštićenim područjima. Ovakav pristup korištenju EU sredstava počiva na kohezijskoj politici Europske unije kroz omogućavanje razvoja slabije razvijenih područja, ali ne na štetu razvijenih područja;
- Županijske javne ustanove imaju nedostatak vlastitih financijskih sredstava za sufinanciranje sudjelovanja u europskim projektima (jedan od načina njihovog stje-

canja je dobivanje od Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost);

- Nedovoljna zastupljenost financijskih sredstava za zaštitu prirode u proračunima županija. Također, znatno financijsko olakšanje bilo bi sudjelovanje lokalnih samouprava na čijem se području nalazi zaštićeno područje kojim upravlja županijska ustanova.

LITERATURA REFERENCES

- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarsko-bilogorske županije „Priroda“ <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Financijsko-izvjesce-2019.pdf> (Accessed on 10 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Dubrovačko-neretvanske županije <https://www.zastita-prirode-dnz.hr/dokumenti/> (Accessed on 10 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Karlovačke županije „Natura viva“ http://www.naturaviva.hr/Karlovac_media/2020/FI-2019.pdf (Accessed on 10 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Koprivničko-križevačke županije https://www.zastita-prirode-kckzz.hr/images/stories/FINANC_IZV_I_PROGRAM/2019/juzdpkzz_fin%20izv_1.1.-31.12.19.pdf (Accessed on 10 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU Maksimir <https://parkmaksimir.hr/wp-content/uploads/2020/02/Financijsko-izvje%C5%A1%20e-2019.pdf> (Accessed on 10 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU More i krš <http://moreikrs.hr/Izvjestaji/Godisnji%20financijski%20izvjestaj%202019.pdf> (Accessed on 10 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU Priroda međimurska zaštićena <https://www.medjimurska-priroda.info/o-ustanovi/pristup-informacijama/dokumenti/arhiva/>
- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU Priroda Šibensko-kninske županije <https://priroda-skz.hr/o-nama/dokumenti/> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU Natura Histrica <http://www.natura-histrica.hr/hr/katalog-informacija> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU Natura Slavonica https://www.natura-slavonica.hr/images/financije/fin_izvjesce2019.pdf (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU za upravljanje zaštićenim područjem Požeško-slavonske županije <https://priroda-psz.hr/dokumenti.html> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU Agencija za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području Osječko-baranjske županije http://www.obz-zastita-prirode.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=263&Itemid=141 (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Sisačko-moslavačke županije <https://zastita-prirode-smz.hr/wp-content/uploads/2020/02/JU-BILJE%C5%A0KE.pdf> (Accessed on 11 February 2022.)

- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Varaždinske županije Priroda <https://priroda-vz.hr/wp-content/uploads/2020/02/JU-Financijski-izvjestaji-2019.pdf> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Virovitičko-podravске županije Virovitica nature <http://virovitica-nature.hr/dokumenti/> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Zadarske županije Natura Jadera <https://natura-jadera.com/dokumenti/> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu JU za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Zeleni prsten Zagrebačke županije <https://zeleni-prsten.hr/web/wp-content/uploads/2020/02/Zeleni-prste-J.U.-Prorac.xls2019..pdf> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu Nacionalni park „Brijuni“ <https://www.np-brijuni.hr/hr/o-nama/dokumenti-izvjesca?page=3> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu Nacionalni park „Kornati“ http://www.np-kornati.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=53&Itemid=228&lang=hr (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu Nacionalni park „Medvednica“ <https://www.pp-medvednica.hr/o-nama/pristup-informacijama/> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu Nacionalni park „Risnjak“ <https://np-risnjak.hr/wp-content/uploads/2020/02/Izvje%C5%A1taj-i-potvrda1.pdf> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu Park prirode „Lastovsko otočje“ <https://pp-lastovo.hr/interni-akti/> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu Park prirode „Lonjsko polje“ <https://pp-lonjsko-polje.hr/wp-content/uploads/2020/02/Godi%C5%A1nje-financijsko-izvje%C5%A1%C4%87e-za-2019.-godinu.pdf> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu Park prirode „Kopački rit“ <https://pp-kopacki-rit.hr/financijska-izvjesca/> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu Park prirode „Papuk“ <https://www.pp-papuk.hr/download/financijski-izvjestaji-za-2019-godinu/?wpdmdl=8163&refresh=61a9fb755b8f71638529909> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu Park prirode „Učka“ <http://www.pp-učka.hr/wordpress/wp-content/uploads/Financijsko-izvje%C5%A1%C4%87e-JU-PPU-2019.pdf.pdf> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu Park prirode „Velebit“ <https://www.pp-velebit.hr/images/dokumenti/Financijski%20izvje%C5%A1taj%20za%20razdoblje%20od%201.1.2019.%20god.%20do%2031.%2012.%202019.%20god..pdf> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu Park prirode „Vransko jezero“ <http://www.pp-vransko-jezero.hr/hr/documents/financije/godisnje-financijsko-izvjesce-za-2019-godinu.pdf> (Accessed on 11 February 2022.)
- Financijski izvještaj za 2019. godinu Park prirode „Žumberak-Samoborsko gorje“ <https://www.pp-zumberak-samoborsko-gorje.hr/wp-content/uploads/2020/09/Financijski-izvjestaj-za-2019.pdf> (Accessed on 11 February 2022.)
- Institut za turizam http://www.iztg.hr/files/file/RADOVI/2020/COVID-19/Markovi%C4%87%20Vukadin-I_Cari%C4%87-H_Ozimec-R_2020.pdf (Accessed on 25 November 2021.)
- <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/upravljanje-zasticenim-podrucjima/javne-ustanove-za> (Accessed on 25 November 2021.)
- Martinić, I., 2015: Vizija razvoja sustava zaštićenih područja Republike Hrvatske – Nacionalni park „Krka“ kao predvodnik trendova, Znanstveno – stručni skup Vizija i izazovi upravljanja zaštićenim područjima prirode u Republici Hrvatskoj, Aktivna zaštita i održivo upravljanje u Nacionalnom parku „Krka“, Javna ustanova „Nacionalni park Krka“, 342. – 352., Šibenik
- Martinić, I., 2021: Priručnik za edukatore i vodiče u prirodi, Kako voditi edukativne šetnje i šumske radionice?, Fakultet šumarstva i drvene tehnologije Sveučilišta u Zagrebu, 146 str., Zagreb
- Zakon o javnim ustanovama NN 151/22 (Accessed on 16 February 2023.)
- Zakon o zaštiti prirode NN 127/19 (Accessed on 25 November 2021.)

SUMMARY

Introduction describes basic principles of existence of the park system, characteristics of national classification and number of public institutions per founder. Basic legal framework for functioning of park system in Republic of Croatia is also stated. The chapter on materials and methods presents a detailed elaboration of legislative framework in protected areas. The audit reports on which the elaboration of form is used for processing in results of work is also given. The chapter results and discussions provides a summary of all revenues of protected areas in the Republic of Croatia. The subchapter related to public institutions that manage national parks shows the elaboration of a form for all items with a detailed explanation of the characteristic financial characteristics. In the following subchapters related to nature parks and county and local public institutions, elements of form with explanations of specific activities for individual areas are elaborated according to the same principle. Conclusions presents precise conclusions related to the characteristics of financing protected areas in the Republic of Croatia, which show both the strengths and weaknesses of certain categories of founders.

KEY WORDS: protected areas, revenues, level of management, projects, budget